

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

з дисципліни «Теорія міжнародних відносин»

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії»
спеціалізація «Міжнародні відносини та регіональні студії»
вид дисципліни обов'язкова
факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладач: канд. екон. наук, доц. Алексєєва Т. І.

2. Навчальний контент:

Тема 1. Світова політика та міжнародні відносини як об'єкт вивчення.

Поняття та сутність міжнародних відносин. Об'єкт та предмет міжнародних відносин. Понятійно-категоріальний апарат теорії міжнародних відносин. Функції теоретичного узагальнення теорії міжнародних відносин (ТМВ) та її особливості.

Співвідношення категорій «міжнародні відносини», «міжнародна політика», «світова політика». Теорія міжнародних відносин у структурі соціально-суспільних наук. Методи вивчення міжнародних відносин.

Міждисциплінарний характер теорії міжнародних відносин: взаємозв'язок ТМВ з філософією, соціологією, політологією, історією, географією, правознавством та економічними науками. Специфіка сучасного етапу розвитку наукових досліджень міжнародних відносин у зарубіжній та вітчизняній науці. Закономірності формування і розвитку міжнародних відносин в ХХІ столітті.

Тема 2. Проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики в історії соціально-політичної думки.

Зовнішньополітичні концепції в політичній думці Стародавнього світу. Конфуціанство як одне з головних політичних вчень стародавнього Китаю. Міжнародно-політична думка античної Греції. Вчення Платона та Арістотеля.

Реалістичні уявлення про міжнародні відносини в політичній думці епохи Відродження. Основні положення вчення Філіпа де Коміна та Ніколи Макіавеллі (кінець XV – початок XVI ст.). Критика макіавеллізму Томасом Кампанеллім.

Міжнародно-політична думка Нового часу. Вчення Жан-Жака Руссо. Концепція міжнародних економічних відносин Іммануїла Канта та Георг-Вільгельма Фрідріха Гегеля, Людвіга Гумпловича тощо.

Марксизм та міжнародні відносини. Погляди представників марксистської парадигми на міжнародні відносини. Основні положення вчення засновників марксизму Карла Маркса і Фрідріха Енгельса.

Тема 3. Геополітичні концепції міжнародних відносин.

Генезис геополітики. Принципи класичної школи міжнародних відносин: об'єктивізм та антропоморфізм. Класифікація сучасних шкіл та напрямів міжнародних відносин.

Німецька геополітична школа. Основні положення теоретиків геополітики Фрідріха Ратцеля та Рудольфа Челлена. Концепція «номоса» та теорія «Великого простору» Карла Шмітта.

Британська школа геополітики. Геополітична модель Гелфорда Маккіндера. Англосаксонська геополітична школа. Трансформаційна концепція «Географічна вісь історії» Хелфорда Джон Маккіндера.

Північноамериканська школа геополітики. Дослідження геополітичного потенціалу держави в теорії Альфреда Мехена. «Силова доктрина ведення війни» Ніколаса Спайкмена.

Тема 4. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у політичній науці 40-60-х рр. XX ст.

Проблема класифікації наукових концепцій. Політичний ідеалізм в теорії та практиці міжнародних відносин. Цілісне формулювання ідеалістичного розуміння міжнародних відносин в працях Д. Перкінса, У. Ліппмана, Ф. Таненбаума, Т. Мюрера тощо.

Політичний реалізм в США. Теоретичні витoki «теорії силової переваги в світі» Ганса Моргентау. Трактування національної сили та економічного домінування в міжнародних відносинах Дж. Кеннана, К. Томпсона, Л. Халде тощо.

Політичний реалізм у Західній Європі. Дослідження британських вчених М. Беллофа, П. Келвокорессі, І. Люарда, Дж. Френкеля, Ф. Норссіджа щодо впливу сили на формування зовнішньої політики держави. Дипломатично-стратегічний підхід до проблеми майбутнього людської цивілізації Р. Арона.

Модерністські концепції міжнародних відносин. Дослідження генезису міжнародних відносин в працях Куїнсі Райта. Застосування системного підходу до аналізу міжнародних відносин в концепціях модерністів. Критика модерністського підходу Хедлі Буллом.

Тема 5. Еволюція теорії міжнародних відносин в 70-90-х роках XX ст.

Неоліберальний напрям теорії міжнародних відносин. Плюралістичний підхід Джозефа Ная, Роберта Кеохейна, Джеймса Розенау. Дослідження впливу транснаціональних відносин на зміст і характер міждержавної політики.

Постмодерністські та немарксистські концепції міжнародних відносин. Неомарксистський підхід до інтерпретації міжнародних відносин. Посилення «несиметричності» і взаємозалежності розвитку «центру» і «периферії» світової системи.

Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. Концепція ринкової, ринкової інституціональної шкіл інтеграції. Формування теорії міжнародних режимів.

Тема 6. Теоретичні дискусії з проблем міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».

Цивілізаційний підхід до проблем міжнародних відносин. Концепція «кінця історії» та теорії глобального управління Ф. Фукуями. Критика ідей Ф. Фукуями.

Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона. Визначення восьми ліній «культурних розломів» між цивілізаціями. Обґрунтування поліцивілізаційного характеру сучасної глобальної політики.

Геополітичні концепції З. Бжезінського. Висвітлення геополітичного майбутнього Євразії у книзі «Велика шахівниця». Дискусії щодо визначення ролі України як геополітичного центру Європи.

Світо-системний аналіз І. Валлерстайна. Класоутверення в капіталістичній світоekonomіці у поглядах І. Валлерстайна. Дослідження процесів утворення соціальних класів у капіталістичній системі.

Тема 7. Система та структура міжнародних відносин.

Системний підхід до аналізу міжнародних відносин. Зміст основних понять системної теорії. Типи і структури, закони функціонування й трансформації міжнародних систем. Різновиди та рівні міжнародних відносин. Особливості розвитку міжнародних систем.

Теоретичні моделі міжнародних систем. Класифікація систем М. Каплана та її типів. Типи міжнародних систем М. Ніколсона.

Еволюція системи міжнародних відносин після закінчення «холодної війни»: особливості та закономірності. Міжнародна система і міжнародний порядок. Виміри міжнародного порядку. Особливості світопорядку в сучасних умовах. «Гібридна» система міжнародних відносин (за Ф. Закарією).

Тема 8. Теоретичні основи міжнародних конфліктів і шляхи їх врегулювання.

Сутність та типологія міжнародних конфліктів. Зміст понять «суперечність-конфліктність-конфлікт», «міжнародний конфлікт», «міжнародна криза». Класифікація міжнародних конфліктів за типами. Види конфліктів.

Силовий чинник у світовій політиці. Основні способи запобігання міжнародним конфліктам. Головні механізми розв'язання міжнародних конфліктних ситуацій. Регулювання міжнародних конфліктів. Шляхи мирного врегулювання міжнародних конфліктів.

Дипломатія як форма несилової реалізації зовнішньої політики. Історичні форми дипломатії. Фази переговорного процесу. Форми дипломатичної діяльності: спеціальні місії та постійні представництва.

Рекомендована література **Основна література**

1. Алексеев И. Искусство дипломатии: не победить, а убедить: из истории конфликтов, из истории дипломатии, правила этикета, как преодолеть «рознь мира сего»? / И. Алексеев. – 4-е изд. – М.: Издательство ИТК «Дашков и К», 2013. – 283 с.
2. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 403 с.
3. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / У. Бек. – К. : Ніка-Центр, 2011. – 408 с.
4. Бжезінський З. Велика шахівниця / З. Бжезінський. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
5. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір : монографія

- / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.
6. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона [пер. з англ. Т. Цимбала]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 400 с.
 7. Грищенко А. Європейський та євразійський вектори економічної інтеграції України / А. Грищенко // Економіка України. – 2012. – № 7. – С. 80–88.
 8. Дорош Л. О. Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини»: Навч. посібн. / Л. О. Дорош, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – 189 с.
 9. Киссинджер Г. О Китає / Г. Киссенджер [пер. с англ. В. Н. Верченко]. – М. : Астрель, 2013. – 635 с.
 10. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. – Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, ф-т міжнарод. відносин. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 406 с.
 11. Основи теорії міжнародних відносин : Навч. посібник / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев, Ю. Р. Лемко, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 244 с.
 12. Основи теорії міжнародних відносин. Словник: Навч. посібник / М. П. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 340 с.
 13. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 576 с.
 14. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
 15. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу / Й. Фішер. – К. : Темпора, 2013. – 536 с.
 16. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. / В. Ф. Цимбалістий. – 3-тє вид., доповн. – Л.: Новий світ, 2007. – 360 с.
 17. Чумаков А. Глобализация. Контуры целостного мира / А. Чумаков. – М. : Проспект, 2013. – 428 с.
 18. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. А. Шепелєв. – К. : Вища шк., 2004. – 622с.

Допоміжна література

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: моногр. / С. В. Андрущенко. – К. : Логос, 2005. – 286 с.
2. Асиметрія міжнародних відносин / за заг. ред. Г. М. Перепелиці. – К. : вид. Дім «Стилос», 2015. – 555 с.
3. Богатуров А. Д. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений / А. Д. Богатуров, Н. А. Косолапов, М. А. Хрусталева. – М. : Инфмо, 2012. – 380 с.
4. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / З. Бжезінський. – К. : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2016. – 102 с.
5. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство? / З. Бжезінський. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська Академія», 2006. – 203 с.
6. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн : пер. с англ. П. Кудюкина. – СПб. : унив. кн., 2011. – 416 с.
7. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин / Р. В. Вовк. – К. : Знання, 2012. – 267 с.
8. Глобальная экономика / под ред. Е. Н. Камышанченко, Ю. Л. Растопчиной. –

- Белгород: ИПК НИУ «БелГУ», 2011. – 416 с.
9. Гроссман Ю. Історія стародавнього світу: Практикум: Навч. посібник для іст. фак. ун-тів / Ю. Гроссман, І. Лісовий. – Львів: Вища шк.: Вид-во при Львів. ун-ті, 1985. – 223 с.
 10. Глиняний В. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / В. П. Глиняний; Одес. нац. юрид. академія. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Істина, 2005 – 767 с.
 11. Дорошко М. С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД: навч. посіб. / М. С. Дорошко, Н. В. Шпакова. – К. : Центр учбової л-ри, 2011. – 204 с.
 12. Зуйков Р. Вестфальская система международных отношений: критерии и трансформация / Р. Зуйков // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 3. – С. 13-27.
 13. Історія міжнародних відносин: навч. посіб. /В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. – К. : «Хайтек пресс», 2010. – 78 с.
 14. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу: Підручник для студ. вузів / О. Крижанівський. – 2-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 2002. – 589 с.
 15. Коньшев В. Н. Американский неореализм о природе войны: эволюция политической теории / В. Н. Коньшев. – СПб. : Наука, 2004. – 372 с.
 16. Колодко Гж. В. Глобализация, трансформация, кризис – что дальше? / Гж. В. Колодко. – М. : Магистр, 2012. – 174 с.
 17. Косов Ю. В. Содружество Независимых Государств: интеграция, парламентская дипломатия и конфликты : учебник /Ю. В. Косов, А. В. Торопыгин. – М. : Аспект пресс, 2012. – 296 с.
 18. Кремень В. Україна: ідентичність у добу глобалізації /В. Кремень, В. Ткаченко. – К.: Знання, 2013. – 415 с.
 19. Кустарев А. Государственный суверенитет в условиях глобализации / А. Кустарев. – Pro et Contra. – 2006. – № 4. – С. 72-88.
 20. Кулматов К. Н. Региональные аспекты международных отношений: учеб. / К. Н. Кулматов, А. В. Митрофанова. – М.: Восток-Запад, 2010. – 536 с.
 21. Малевич И. Изменяя себе, Китай изменяет весь мир. Изменяя весь мир, Китай изменяет себе: переговорные традиции и современный деловой этикет / И. Малевич. – М. : Харвест, 2011. – 319 с.
 22. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации: учебн. пособие / П. А. Цыганков, Г. А. Дробот, М. М. Лебедева и др. – М. : Инфра-М, 2012. – 320 с.
 23. Мировая политика и международные отношения : учебн. Пособие / С. А. Ланцов, В. А. Ачкасов, Д. З. Мутагиров. – СПб., 2017. – 448 с.
 24. Олимпиев А. Ю. Международные проблемы Ближнего Востока, 1960-2013 г. / А. Ю. Олимпиев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 343 с.
 25. Погорська І. І. США: місія здійснима? Проксеологія творення глобального світу / І. І. Погорська; інститут світової економіки та міжнародних відносин. – К. : Грамота, 2010. – 520 с.
 26. Розенау Дж. К исследованию взаимопересечений внутривнутриполитической и международной систем / Дж. Розенау // Теория международных отношений : Хрестоматия / под ред. П. А. Цыганкова. – М. : Гардарики, 2002. – С. 172-183.
 27. Розенау Дж. Меняющиеся индивиды как источник глобальной турбулентности / Дж. Розенау // Индивиды в международной политике / рук. авт. колл. М. Жирар ; пер. с фр. С. А. Соболев, П. А. Цыганков. – М. : Междунар. пед. акад., 1996. – 204 с.
 28. Тетчер М. Искусство управления государством: стратегия для меняющегося мира / М. Тетчер; [пер. с англ. В. Йонова]. – 3-е изд. – М. : Альпина Паблишер, 2012. – 503 с.

29. Тищик Б. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник / Б. Тищик, Л. Кирієнко. – Львів: Світ, 2001. – 382 с.
30. Фененко А. В. Понятие ядерной стабильности в современной политической теории / А. В. Фененко. – М. : URSS.ru, 2006. – 112 с.
31. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М. : АСТ Хранитель, 2010. – 592 с.
32. Фукуяма Ф. Америка на распутье: демократия, власть и неоконсервативное наследие / Ф. Фукуяма. – М. : АСТ Хранитель, 2007. – 282 с.
33. Хома Н. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник / Н. Хома. – 4-те вид., стереотипне. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 474 с.
34. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1. – С. 30-49.
35. Янг О. Политические разрывы в международной системе / О. Янг // Теория международных отношений: хрестоматия / под ред. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. – С. 241-250.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Асоціація політичних консультантів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.piar.kiev.ua>.
2. Выглежанин А. Становление глобального правового пространства в XXI веке / А. Выглежанин. – М. : Журнал международных отношений и мировой политики, 2015. – Т. 13. – С. 1-5. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intertrends.ru/twenty-t.hree/003.htm>.
3. Еріна М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник / М. Еріна. – К. : КНЕУ, 2011. – 170 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.gmdh.net/articles/theory/zmerina.htm/.
4. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.iweir.org.ua>.
5. Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ieac.org.ua>.
6. Панченко М. Ю. Международный порядок: сущность и механизмы / М. Ю. Панченко. – М. : Журнал международных отношений и мировой политики, 2015. – Т. 13. – С. 11-15. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.jurnal.org/articles/2008/polit72.html>.
7. Чекаленко Л. Зовнішня політика України / Л. Чекаленко: підручник. – К. : КОНДОР, 2011. – 290 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/1018108/>
8. Шпакович О. Місце міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин / О. Шпакович // Право України. – 2010. – № 12. – С. 186–192. –[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/index.php?url=/auteurs/view/75290/source:default>
9. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ucers.org>.
10. Український центр політичного менеджменту. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.politik.org.ua>.
11. International Relations Center. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.fpif.org>.
12. Australian Institute of International Affairs. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.aiia.asn.au>
13. Brookings Institution [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.brookings.edu>
14. Foreign Policy Association [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.fpa.org>

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи

Семінарське заняття 1. Світова політика та міжнародні відносини як об'єкт вивчення (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Теорія міжнародних відносин у системі соціально-суспільних наук.
2. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин.
3. Методи вивчання міжнародних відносин.

Семінарське заняття 2. Проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики в історії соціально-політичної думки (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Міжнародно-політична думка Стародавнього світу.
2. Політичні ідеї у стародавньому Китаї.
3. Міжнародно-політична думка в період Відродження.
4. Міжнародно-політична думка Нового часу.

Семінарське заняття 3. Геополітичні концепції міжнародних відносин (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Класифікація сучасних шкіл та напрямів міжнародних відносин.
2. Німецька геополітична школа.
3. Британська школа геополітики.
4. Північноамериканська школа геополітики.

Семінарське заняття 4. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у політичній науці 40-60-х рр. XX ст. (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Класична школа теорії міжнародних відносин. Проблема класифікації наукових концепцій.
2. Політичний реалізм в США.
3. Політичний реалізм у Західній Європі.
4. Модерністські концепції міжнародних відносин.

Семінарське заняття 5. Еволюція теорії міжнародних відносин в 70-90-х роках XX ст. (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Неоліберальний напрям теорії міжнародних відносин.
2. Особливості теоретико-методологічних засад школи неореалізму у вивченні міжнародних відносин.
3. Постмодерністські та немарксистські концепції міжнародних відносин.
4. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції.

Семінарське заняття 6. Теоретичні дискусії з проблем міжнародних відносин після закінчення «холодної війни» (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність цивілізаційного підходу. Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями.
2. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона.
3. Геополітичні концепції З. Бжезинського.

4. Світосистемний аналіз І. Валлерстайна.

Семінарське заняття 7. Система та структура міжнародних відносин (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Типи і структури, закони функціонування й трансформації міжнародних систем.
2. Теоретичні моделі міжнародних систем.
3. Особливості та закономірності історичної еволюції міжнародних систем.

Семінарське заняття 8. Теоретичні основи міжнародних конфліктів і шляхи їх врегулювання (2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність та типологія міжнародних конфліктів.
2. Класифікація міжнародних конфліктів за типами.
3. Шляхи мирного регулювання міжнародних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Світова політика та міжнародні відносини як об'єкт вивчення.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Охарактеризувати рівні наукового дослідження міжнародних відносин.
2. Назвати причини виникнення науки про міжнародні відносини.
3. Дослідити особливості сучасного етапу розвитку науки про міжнародні відносини.
4. Провести аналіз історичних коренів і засад формування уявлень про систему міжнародних відносин.
5. Охарактеризувати особливості наукових зв'язків теорії міжнародних відносин у системі суспільних наук.
6. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 403 с.
2. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. – Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, ф-т міжнарод. відносин. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 406 с.
3. Основи теорії міжнародних відносин : Навч. посібник / Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев, Ю. Р. Лемко, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 244 с.
4. Основи теорії міжнародних відносин. Словник / М. П. Гетьманчук, Л. О. Дорош, М. В. Здоровега, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 340 с.

Тема 2. Проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики в історії соціально-політичної думки.

Питання до теми самостійної роботи:

1. В чому полягає відмінність між теоретичними уявленнями про міжнародні

відносини, які існували в історії політичної думки, та сучасними теоріями міжнародних відносин?

2. Охарактеризувати ключові положення зовнішньополітичної концепції в політичній думці Стародавнього світу.

3. В чому полягає сутність реалістичних уявлень про міжнародні відносини в політичній думці епохи Відродження й Нового часу?

4. Довести, який вплив мала боротьба конфуціанства та легізму на історію зовнішньої політики Китаю?

5. Охарактеризувати зовнішньополітичні концепції Київської Русі.

6. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 576 с.
2. Гроссман Ю. Історія стародавнього світу: Практикум: Навч. посібник для іст. фак. ун-тів / Ю. Гроссман, І. Лісовий. – Львів: Вища шк.: Вид-во при Львів. ун-ті, 1985. – 223 с.
3. Історія міжнародних відносин: навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. – К. : «Хайтек пресс», 2010. – 78 с.
4. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу: Підручник для студ. вузів / О. Крижанівський. – 2-е вид., стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 589 с.
5. Киссинджер Г. О Китає / Г. Киссенджер [пер. с англ. В. Н. Верченко]. – М. : Астрель, 2013. – 635 с.

Тема 3. Геополітичні концепції міжнародних відносин.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Проаналізувати сучасний стан Північноамериканської школи геополітики.

2. Охарактеризувати концептуальні підходи до визначення суб'єктів міжнародних відносин представників Британської школи геополітики.

3. В чому полягають відмінності моделей німецької школи міжнародних систем К. Хаусхофера та К. Шмітта?

4. Дослідити генезис геополітики в системі міжнародних відносин у сучасних умовах.

5. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
2. Глиняний В. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник / В. П. Глиняний; Одес. нац. юрид. академія. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Істина, 2005 – 767с.
3. Історія міжнародних відносин: навч. посіб. / В. М. Головій, В. М. Єрмолаєв, І. Г. Мужіна. – К. : «Хайтек пресс», 2010. – 78 с.
4. Хома Н. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник / Н. Хома. – 4-те вид. стереотипне. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 474 с.

Тема 4. Теоретичні дослідження міжнародних відносин у політичній науці 40-60-х рр. XX ст.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Провести генезис міжнародних відносин в політичній науці у 40-60-х рр. XX століття.
2. Охарактеризувати основні положення політичного ідеалізму в теорії та практиці міжнародних відносин.
3. Визначити проблеми розвитку політичного реалізму в США.
4. В чому полягає сутність модерністських концепцій міжнародних відносин?
5. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. – Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, ф-т міжнарод. відносин. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 406 с.
2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
3. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. / В. Ф. Цимбалістий. – 3-тє вид., доповн. та виправл. – Л.: Новий світ, 2007. – 360 с.
4. Конышев В. Н. Американский неореализм о природе войны: эволюция политической теории / В. Н. Конышев. – СПб.: Наука, 2004. – 372 с.
5. Кулматов К. Н. Региональные аспекты международных отношений: учеб. / К. Н. Кулматов, А. В. Митрофанова. – М.: Восток-Запад, 2010. – 536 с.
6. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу / Й. Фішер. – К.: Темпора, 2013. – 536 с.
7. Тетчер М. Искусство управления государством: стратегия для меняющегося мира / М. Тетчер; [пер. с англ. В. Йонова]. – 3-е изд. – М.: Альпина Паблишер, 2012. – 503 с.

Тема 5. Еволюція теорії міжнародних відносин в 70-90-х роках XX ст.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Провести дослідження щодо класифікації теорій міжнародних відносин у XX столітті.
2. Проаналізувати неоліберальні концепції міжнародних відносин.
3. Зробити аналіз теорії політичного реалізму та визначити його значення у міжнародних відносинах.
4. Охарактеризувати моделі постмодерністської та немарксистської концепцій міжнародних відносин.
5. Навести основні концепції міжнародної інтеграції.
6. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона [пер. з англ. Т. Цимбала]. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 400 с.
2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
3. Асиметрія міжнародних відносин / за заг. ред. Г. М. Перепелиці. – К.: вид. Дім «Стилос», 2015. – 555 с.
4. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір : монографія / [О. О.

Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160 с.

5. Грищенко А. Європейський та євразійський вектори економічної інтеграції України / А. Грищенко // Економіка України. – 2012. – № 7. – С. 80–88.

Тема 6. Теоретичні дискусії з проблем міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».

Питання до теми самостійної роботи:

1. В чому полягає зміст та значення концепції «кінця історії» Ф. Фукуяма.
2. Використовуючи методи дослідження, провести аналіз проблем міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».
3. Охарактеризувати сутність світо-системного аналізу І. Валлерстайна.
4. Які фактори впливають на формування геополітичної концепції З. Бжезінського?
5. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / З. Бжезінський. – К. : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2016. – 102 с.
2. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство? / З. Бжезінський. – К.: Вид. дім. «Києво-Могилянська Академія», 2006. – 203 с.
3. Валлерстайн І. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн : пер. с англ. П. Кудюкина. – СПб. : унив. кн., 2011. – 416 с.
4. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. – М. : АСТ Хранитель, 2010. – 592 с.
5. Фукуяма Ф. Америка на распутье: демократия, власть и неоконсервативное наследие / Ф. Фукуяма. – М. : АСТ Хранитель, 2007. – 282 с.

Тема 7. Система та структура міжнародних відносин.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Пояснити зміст основних понять системи міжнародних відносин.
2. Охарактеризувати різновиди та рівні міжнародних систем.
3. Проаналізувати основні теоретичні моделі міжнародних систем.
4. Прослідити еволюцію системи міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».
5. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 403 с.
2. Основи теорії міжнародних відносин : Навч. посібник / Л. О. Дорош, М. В. Здорова, О. Я. Івасечко, У. В. Ільницька, О. В. Кукарцев, Ю. Р. Лемко, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 244 с.
3. Богатуров А. Д. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений / А. Д. Богатуров, Н. А. Косолапов, М. А. Хрусталева. – М. : Инфо, 2012. – 380 с.
4. Янг О. Политические разрывы в международной системе / О. Янг // Теория международных отношений: хрестоматия / под ред. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2002. – С. 241-250.

5. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Бакірова, М. Сазонова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 576 с.
6. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин /Р. В. Вовк. – К. : Знання, 2012. – 267 с.

Тема 8. Теоретичні основи міжнародних конфліктів і шляхи їх врегулювання.

Питання до теми самостійної роботи:

1. Дати визначення поняттю «міжнародний конфлікт» і охарактеризувати його роль в теорії міжнародних відносин.
2. Розглянути динаміку розвитку, основні стадії, фази, етапи міжнародного конфлікту.
3. Пояснити сутність моделі міжнародного конфлікту К. Боулдинга, А. Рапопорта.
4. Запропонувати шляхи урегулювання міжнародних конфліктів.
5. Охарактеризувати фази та цикли міжнародних конфліктів.
6. Пояснити зміст розбіжностей у поглядах щодо визначення поняття «міжнародного конфлікту».
7. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань.

Література:

1. Алексеев И. Искусство дипломатии: не победить, а убедить: из истории конфликтов, из истории дипломатии, правила этикета, как преодолеть «рознь мира сего»? / И. Алексеев. – 4-е изд. – М.: Издательство ИТК «Дашков и К», 2013. – 283 с.
2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. – Х.: Право, 2016. – 540 с.
3. Асиметрія міжнародних відносин / за заг. ред. Г. М. Перепелиці. – К. : вид. Дім «Стилос», 2015. – 555 с.
4. Колодко Гж. В. Глобализация, трансформация, кризис – что дальше? /Гж. В. Колодко. – М.: Магистр, 2012.– 174 с.
5. Косов Ю. В. Содружество Независимых Государств: интеграция, парламентская дипломатия и конфликты : учебник / Ю. В. Косов, А. В. Торопыгин. – М. : Аспект пресс, 2012. – 296 с.
6. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации: учебн. пособие / П. А. Цыганков, Г. А. Дробот, М. М. Лебедева и др. – М. : Инфра-М, 2012. – 320 с.
7. Олимпиаев А. Ю. Международные проблемы Ближнего Востока, 1960-2013 г. / А. Ю. Олимпиаев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 343 с.

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післяатестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Охарактеризуйте міжнародні відносини в історії всесвітньої політичної думки від давніх часів до сьогодення.
2. Назвіть закономірності формування і розвитку міжнародних відносин в ХХІ столітті.
3. Якою є роль конфлікту в сучасних міжнародних відносинах.

4. Як співвідносяться між собою поняття «світова політика» та «міжнародна» політика?

ЗРАЗОК ТЕСТІВ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Які із перерахованих дисциплін вивчають міжнародні відносини:

- A. Теорія міжнародних відносин
- B. Історія
- C. Географія
- D. Основи сільського господарства

2. Перша кафедра з історії та теорії міжнародних відносин (ТМВ) була утворена:

- A. У 1869 р. Франції (Париж)
- B. У 1918 р. у Голландії (Амстердам)
- C. У 1919 р. у Великобританії (Ейберсвіт)

3. Об'єктом вивчення у ТМВ є:

- A. Соціальні групи людей
- B. Політичні партії і рухи
- C. Середовище (соціальне і поза соціальне)
- D. Відносини між державами

4. У функціональному плані вивчення міжнародних відносин вимагає поєднання підходів, які спираються на:

- A. Теорію
- B. Філософію
- C. Географію
- D. Праксеологію

Завдання для підсумкового контролю

1. Яка відмінність між змістовним співвідношенням понять «актор», «учасник», «суб'єкт міжнародних відносин»?

2. Які чинники визначили тенденцію до автономності науки про міжнародні відносини?

3. У чому полягає відмінність між теоретичним уявленням про міжнародні відносини, які існували в історії політичної думки, та сучасними теоріями міжнародних відносин?

4. У чому полягають принципові відмінності між конфуціанством та легізмом у їх поглядах на міжнародну політику держави?

5. Який вплив мала боротьба конфуціанства та легізму на історію зовнішньої політики Китаю?

6. Чому в політичній думці Європи епохи Відродження виникають ідеї суверенітету та яким було їх історичне значення?

7. Як німецька класична філософія вплинула на розвиток ідеї європейської єдності?

8. Якими були основні підходи до розуміння відносин між державами у німецькій класичній філософії та як вони вплинули на політичну думку того часу?

9. В чому полягає сутність зовнішньополітичної концепції в політичній думці Стародавнього світу?

10. Дайте порівняльну характеристику геополітичних концепцій міжнародних відносин німецької та британської шкіл.

11. Охарактеризуйте сучасний стан дослідження щодо Північноамериканської школи геополітики.

12. Проаналізуйте, яку роль відіграють моделі німецької школи міжнародних систем (К. Хаусхофера та К. Шмітта) в теорії міжнародних відносинах.

13. Назвіть основні положення політичного ідеалізму в теорії та практиці міжнародних відносин.

14. Охарактеризуйте проблеми розвитку політичного реалізму в США.

15. В чому полягає сутність модерністських концепцій міжнародних відносин?

16. Порівняйте ідеалістичні та неоліберальні концепції міжнародних відносин.

17. Сформулюйте основні положення парадигми політичного реалізму і визначить його значення у міжнародних відносинах.

18. Охарактеризуйте моделі постмодерністської та немарксистської концепцій міжнародних відносин.

19. Проаналізуйте основні концепції міжнародної інтеграції.

20. В чому полягає зміст та значення концепції «кінця історії» Ф. Фукуями?

21. Дайте оцінку концепції «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона.

22. В чому полягає сутність світо-системного аналізу І. Валлерстайна?

23. Якими є переваги та недоліки геополітичної концепції З. Бжезинського?

24. У чому полягають принципові відмінності між класичною та сучасною геополітикою?

25. Визначте основні теоретичні моделі міжнародних систем.

26. Проаналізуйте еволюцію системи міжнародних відносин після закінчення «холодної війни».

27. Як співвідносяться поняття «світова система» і «світовий порядок»?

28. Якими є ознаки сучасного режиму функціонування системи глобального управління?

29. Які наслідки може мати трансформація сучасного світового порядку для України?

30. Охарактеризуйте поняття і особливості зовнішньої та міжнародної політики.

31. Визначить типи міжнародних конфліктів та поясніть особливості кожного з них.

32. У чому полягає суть традиціоналістського та модерністського підходів до розуміння міжнародних відносин?

33. Наведіть характеристики міжнародної політики.

34. В чому полягають принципи, форми та методи зовнішньої політики держави?

35. Визначте зміст і основні цілі зовнішньої політики.

36. Розкрийте зміст поняття «дипломатія». Якими є дипломатичні імунітети і привілеї?

37. Які закономірності міжнародних відносин слід вважати універсальними?
38. Окресліть коло основних тенденцій розвитку сучасного світу.
39. Чому національний інтерес виступає головним спрямуванням зовнішньої політики?
40. Яку класифікацію національних інтересів запропонували політичні реалісти?
41. Дайте визначення національної безпеки та її властивостей.
42. У чому полягає суть сучасної системи національної безпеки?
43. Визначте суть понять «метод» і «методологія» у політології міжнародних відносин.
44. Охарактеризуйте системний, стратегічний, прогностичний підходи до аналізу міжнародних відносин.
45. Проаналізуйте роль системного підходу для аналізу міжнародних відносин.
46. Розкрийте зміст поняття «міжнародна система» та особливості її розвитку.
47. Дайте характеристику типологій міжнародних систем М. Каплана та М. Ніколсона. Визначте, в чому їх значення.
48. Обґрунтуйте своє розуміння поняття, різновидів і основних компонентів середовища міжнародних відносин.
49. Яку оцінку цивілізаційного підходу можна дати з точки зору міжнародних відносин?
50. Що таке геополітика? Яку роль вона відіграє у міжнародних відносинах?
51. Проаналізуйте геополітику як позасоціальне середовище міжнародних відносин.
52. У чому полягає сутність міжнародного порядку та світопорядку?
53. Що таке міжнародне право і які його головні принципи?
54. Яка діалектика функціонування моральних імперативів і норм у міжнародних відносинах?
55. Визначте особливості взаємодії права та моралі в міжнародних відносинах.
56. Змодельуйте структуру сучасної системи міжнародних відносин.
57. Наведіть характеристики новітніх концепцій і підходів до розуміння й аналізу міжнародних відносин.
58. Який вплив мала геополітична революція на долю Східної Європи?
59. Проаналізуйте особливості впливу відносин Схід – Захід на цивілізаційну ідентичність України.
60. Які наслідки може мати трансформація сучасного світового порядку для України?

Тематика контрольних робіт

1. Роль прикладного аналізу міжнародних відносин у системі сучасних наукових знань.
2. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин та класифікація основних методів теоретичних досліджень.
3. Значення базової методики прикладного аналізу міжнародних відносин (експлікативні, пояснювальні методи).
4. Роль математичних засобів у прикладному вивченні міжнародних відносин.
5. Значення міжнародних відносин в історії соціально-політичної думки.
6. Еволюційний шлях становлення теорії міжнародних відносин.
7. «Біхевіористична революція» та принципи модернізму в класичній теорії міжнародних відносин.
8. Теорія «політичного ідеалізму» та її взаємозв'язки із принципами неолібералізму.
9. Зміст та особливості сучасної полеміки між теоріями неореалізму та неолібералізму.
10. «Німецька школа» в теорії міжнародних відносин.
11. Протиріччя між сучасними та класичними школами міжнародних відносин.
12. Проблеми правового регулювання та морального виміру міжнародних відносин.
13. Інституційно-нормативні засади та напрямки діяльності Організації Об'єднаних Націй.
14. Регулююча функція моралі в теорії міжнародних відносин.
15. Роль права як регулятора міжнародних відносин у поглядах Г. Гегеля.
16. Геополітичні концепції та їх значення для теорії міжнародних відносин.
17. Роль міжнародної пропаганди в міжнародних відносинах.
18. Трагування держави у наукових дискусіях між етатистами і транснаціоналістами.
19. Вплив геополітичних концепцій Н. Спайкмена на розвиток північноамериканської школи на початку 50-х рр. XX ст.
20. Зміни у міжнародних відносинах на початку 60-х рр. XX ст. та їх вплив на американську геополітичну думку.
21. Геополітика в Україні на зламі XX-XXI ст.
22. Проблема застосування воєнної сили у сучасних теоріях міжнародних відносин.
23. Причини виникнення міжнародних конфліктів та шляхи їх урегулювання.
24. Роль і функції дипломатії в регулюванні міжнародних відносин.
25. Проблема міжнародного тероризму в теорії міжнародних відносин.

26. Нормативно-інституціональне забезпечення дипломатичної діяльності в міжнародних відносинах.

27. Механізм попередження потенційно конфліктогенних ситуацій у міжнародних відносинах.

28. Проблеми формування нової Поствестфальської системи міжнародних відносин.

29. Виклики глобальних трансформацій в сучасних теоріях міжнародних відносин.

30. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародних відносин в Україні у ХХІ столітті.

4. Завдання семестрових екзаменів

Зразок екзаменаційного білету

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Семестр: 4

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Навчальна дисципліна: **Теорія міжнародних відносин**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Яка відмінність між змістовним співвідношенням понять «актор», «учасник», «суб'єкт міжнародних відносин»? (15 балів)
2. Дайте оцінку концепції «зіткнення цивілізацій» С. Хантігтона (15 балів)
3. Дайте відповідь на тести (10 балів)

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Протокол №1 від «28» серпня 2018 р.

Завідувач кафедри _____ (А. Ю. Парфіненко)
підпис

Екзаменатор _____ (Т. І. Алексєєва)
підпис